

ІННОВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ

УДК 005.94

В. М. Алфімов

ПІДГОТОВКА КЕРІВНИКІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ШКОЛОЮ ОЗДОРОВЧОЇ ФУНКЦІЇ

Модернізація системи освіти, яка відбувається сьогодні в Україні, вимагає особливої уваги до підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі до збереження здоров'я всіх без виключення учасників навчально-виховного процесу й обслуговуючого персоналу. Директор школи, його заступники мають володіти вміннями створення системи безперервного здоров'язберігаючого супроводу навчально-виховного процесу, формування адаптивно-розвиваючого освітнього середовища, яке можна представити як сукупність організаційно-педагогічних і соціально-гігієнічних умов, психолого-фізіологічних чинників, які сприяють реалізації можливостей індивіда, збереженню, зміцненню психологічного, фізичного здоров'я учнів, самореалізації особистості (Є. Казін).

Зміст здоров'язберігаючого супроводу в освітніх установах різного типу, виду й рівня може бути охарактеризовано як реалізація комплексу психолого-педагогічних і медично-фізіологічних методів і технологій, спрямованих на формування культури здоров'я учнів і педагогів, досягнення високого рівня здоров'язберігаючої професійної компетенції педагогічного колективу закладу, психофізичний розвиток, соціалізацію, професійну самоідентифікацію суб'єктів навчально-виховного процесу, підвищення рівня стресостійкості й адаптаційних можливостей організму, яка здійснюється з урахуванням вікових і типологічних особливостей суб'єктів освітньо-виховного процесу (Є. Казін).

Складність забезпечення навчально-виховного процесу, який би відповідав усім показникам здоров'язберігаючого, обумовлена тим, що ні керівники шкіл, ні медичні працівники не володіють методами управління в області впровадження здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих технологій в освітніх установах, а спеціальна цілеспрямована професійна підготовка з питань організації здоров'язберігаючого навчального середовища проводиться ще недостатньо ефективно.

Система підготовки управлінських кадрів до реалізації оздоровчої функції освіти для загальноосвітніх навчальних закладів повинна враховувати не тільки особливості освітньої галузі області (специфіку демографічної та етнополітичної ситуації, співвідношення кількості шкіл у містах і сільській місцевості, професійної компетентності педагогічних кадрів), а й, перш за все, особливості екологічної ситуації в промисловому

регіоні, специфіку захворюваності мешканців Донбасу, заходи щодо запобігання та профілактики цих захворювань.

У сьогоднішній ситуації головним завданням керівництва шкіл повинне стати забезпечення ефективної взаємодії інтересів різних відомств щодо впровадження ефективних, випробуваних здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих педагогічних технологій. Враховуючи викладене, особливої актуальності набуває пошук таких управлінських рішень і визначення інноваційних організаційно-педагогічних умов, що дозволять створити й постійно вдосконалювати здоров'язберігаючий навчально-виховний процес.

Головним орієнтиром у цьому має виступати Державний стандарт вищої освіти України з підготовки магістрів за спеціальністю „Управління навчальним закладом”. Цей стандарт вимагає забезпечення на підставі чинних нормативно-правових актів, використовуючи типові положення та інструкції, формування в керівників загальноосвітніх навчальних закладів умінь проектування системи попередження або зменшення рівня вірогідного пошкодження персоналу (учасників навчально-виховного процесу) та об'єкту господарювання в умовах надзвичайної ситуації; ідентифікації ризику руйнування здоров'я вчителів, дітей, обслуговуючого й допоміжного персоналу, прогнозування можливості виникнення небезпечних ситуацій, у тому числі при проведенні уроків, позакласних і позашкільних заходів. Виходячи з цього, керівник навчального закладу повинен вміти розробляти проекти документів щодо збереження здоров'я всіх тих, хто навчається й працює в школі, збереження майна закладу, знати їх структуру та зміст.

Важливим завданням виступає також формування вмінь керівника щодо забезпечення фахової дієздатності персоналу в питаннях збереження здоров'я дітей і педагогів та іншого персоналу, розподіл повноважень і відповідальності між структурними підрозділами школи, контролю виконання вимог документів щодо попередження або зменшення рівня вірогідного пошкодження. Керівник також повинен вміти, використовуючи дані щодо особистих психічних якостей членів трудового колективу, організувати коригування за відповідними методиками психічного стану членів трудового колективу з метою підвищення ефективності та безпеки фахової діяльності. Він також повинен вміти організувати використання контингентом навчального закладу штатних та підручних засобів індивідуального або колективного захисту від вражаючих факторів, що діють при виникненні надзвичайної ситуації, організувати евакуацію контингенту навчального закладу з небезпечної зони.

З урахуванням мети спільної діяльності на підставі усвідомлених цілей особистої діяльності та її структури за допомогою певних методик та технологій управління особистих відношень з іншими учасниками спільної діяльності, використовуючи принципи суб'єктно-діяльнісного підходу, оцінювати особистий стан та стан інших людей, настроїв, ступінь психічної напруги при вирішенні завдань різної складності.

Взагалі керівник має здійснювати систему управління оздоровчою функцією школи, яка включає:

1. Перевірку приміщень і обладнання на їх відповідність вимогам техніки безпеки та санітарно-гігієнічним вимогам. Він повинен уміти делегувати функцію безпеки співробітникам закладу освіти, що працюють у тих або інших приміщеннях, учителям, які відповідальні за навчальні кабінети, створювати нормативні документи щодо запобігання дитячого травматизму.

2. Організацію навчання заступників, педагогів, співробітників з техніки безпеки, дотримання санітарно-гігієнічних норм у навчально-виховному процесі. Він має володіти вмінням проводити вступний, первинний інструктаж, організовувати медичний огляд, організовувати профілактику захворювань, планувати заходи щодо попередження дитячого травматизму тощо.

3. У контексті створення здорового освітнього середовища керівник має слідкувати за тривалістю занять і перерв, створювати доброзичливий мікроклімат у колективі учнів і педагогів, слідкувати за дотриманням рухового режиму дітей, забезпечення медико-психолого-педагогічного супроводу здоров'я, фізичного й психічного стану учнів тощо.

Сьогодні формування готовності керівника навчального закладу щодо реалізації школою оздоровчої функції здійснюється на курсах підвищення кваліфікації, у процесі навчання в магістратурі з управління навчальним закладом або в процесі самоосвітньої діяльності.

Відповідний досвід підготовки керівників шкіл до реалізації школою оздоровчої функції є на факультеті перепідготовки й підвищення кваліфікації керівних педагогічних працівників Донецького національного університету. Тут багато років впроваджується комплексна підготовка керівників до управлінської діяльності.

Професійна підготовка та підвищення кваліфікації управлінців відбувається із застосуванням як традиційних, так і інноваційних методів, таких, як моделювання, метод проектів та кейс-метод, рольові та ділові ігри, круглі столи й коучинги, семінари й дискусії, творчі лабораторії, тренінги, практичні заняття на базі закладів освіти різного типу тощо

На практичних заняттях менеджери освіти відвідують заклади різного типу з метою ознайомлення з особливостями реалізації оздоровчої функції освіти, знайомляться з досвідом „Шкіл сприяння здоров'ю”, здоров'яформуючими та здоров'язберігаючими технологіями провідних педагогів області, вибудовують стратегію вдосконалення плану роботи навчального закладу згідно з вимогами здоров'язберігаючих технологій, відпрацьовують ефективні методи роботи з педагогічним колективом щодо мотивації, стимулювання та впровадження в навчально-виховний процес здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих технологій, аналізують уроки з точки зору збереження здоров'я як учнів, так і педагогів, моделюють позакласні й позашкільні заходи не тільки з позиції техніки

безпеки всіх учасників, але й з позиції формування, зміцнення здоров'я дітей і дорослих.

Значне місце в системі підвищення кваліфікації відведено різним формам мережевої взаємодії учасників освітнього процесу різних рівнів за допомогою мережі Інтернет. Застосування означеної форми підвищення кваліфікації дає досить позитивні результати, створює умови для постійного обміну досвідом, вирішення актуальних освітніх проблем, дозволяє створити єдиний інформаційний простір. Дуже ефективною така взаємодія є в організації міжкурсового періоду й забезпеченні принципу безперервної освіти. Особливою умовою мережевої взаємодії є цілеспрямоване й системне залучення інформаційних, методичних, інноваційних, кадрових, консалтингових та інших ресурсів.

Безперервність освіти передбачає підготовку кадрів, удосконалення їх компетентності на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період, а також самоосвітню діяльність упродовж життя.

До ефективної самоосвіти менеджер освіти має бути підготовлений. Критеріями готовності до самоосвітньої діяльності є: цілісно-мотиваційний компонент (професійні цінності, професійний інтерес, самооцінка, самопізнання) особистісний компонент (удосконалення педагогічних і управлінських здібностей, професійно значущих якостей, самокритичність); когнітивно-пізнавальний компонент (педагогічна ерудиція, адекватність застосування знань, пізнавальні якості професійного характеру), операційний компонент (оволодіння сукупністю вмінь реалізації управлінських функцій, умінь аналізувати наявні й розробляти власні стратегії розвитку загальноосвітнього навчального закладу). На курсах підвищення кваліфікації під час спілкування в міжкурсовий період педагоги кафедри управління освітою Донецького національного університету спрямовують процес самоосвіти керівників закладів освіти в трьох напрямках:

- 1) стимуляція мотивації керівників;
- 2) формування, розвиток, накопичення вмінь і навичок самоосвітньої діяльності;
- 3) надання необхідної допомоги й підтримки для ефективного здійснення самоосвітньої діяльності.

Керівники закладів освіти в міжкурсовий період отримують допомогу з питань самоосвіти, яка передбачає:

- рекомендації та їх опрацювання щодо зазначеної літератури з різних питань менеджменту, психології, педагогіки;
- вивчення й застосування перспективного управлінського досвіду колег міста, області, країни;
- аналіз і узагальнення власного досвіду;
- проведення тематичних та індивідуальних консультацій;
- складання планів самоосвіти;
- допомога у виявленні слабких сторін у знаннях, уміннях;
- розробка докурсових завдань;

- координація роботи над післякурсним завданням.

Загальноосвітній заклад залишається основним соціальним інститутом, який надає дітям базову освіту, вирішує завдання розвитку та виховання школярів, тому керівникові необхідно створити всі можливі умови для збереження здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу. Перш ніж чомусь навчити дитину, необхідно оволодіти самому, тому, готуючи керівників закладів освіти, необхідно приділяти увагу компетенції забезпечення охорони життя, здоров'я й психічного благополуччя всіх учасників навчально-виховного процесу.

Алфімов В. М. Підготовка керівників до реалізації школою оздоровчої функції

У статті аналізується досвід підготовки керівників закладів освіти до реалізації школою оздоровчої функції освіти. Розглядаються форми й засоби роботи з керівниками щодо впровадження здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих технологій в освітній простір.

Ключові слова: керівник закладу освіти, здоров'яформуючі та здоров'язберігаючі технології, підвищення кваліфікації, самоосвіта.

Алфимов В. М. Подготовка руководителей к реализации школой оздоровительной функции

В статье анализируется опыт подготовки руководителей учебных заведений к реализации школой оздоровительной функции образования. Рассматриваются формы и средства работы с руководителями в контексте внедрения здоровьесформирующих и здоровьесберегающих технологий в образовательное пространство.

Ключевые слова: руководитель учебного заведения, здоровьесформирующие и здоровьесберегающие технологии, повышение квалификации, самообразование.

Alfimov V. M. Preparation of Educational Establishment Leaders for the Navigation of Healthy Function

Experience of preparation of educational establishment leaders for the navigation of healthy function of education is analiged in the article. Forms and ways of health-forming and health-keeping technologies in education are pointed out.

Key words: educational establishment leaders, health-forming and health-keeping technologies, continuing education, self- education.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.